

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วม เรื่องสิ่งแวดล้อมของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรม เขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร เรื่องสิ่งแวดล้อมของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรม เขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรม เขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารกับความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรม เขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

ทั้งนี้ได้มีการตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ ดังนี้

1. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร เรื่องสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อม
2. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร เรื่องสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับทักษะคิดที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม
3. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร เรื่องสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม
4. ทักษะคิดที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ พนักงานโรงงานอุตสาหกรรม เขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 399 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละและค่าเฉลี่ยเพื่ออธิบายลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง พฤติกรรม การเปิดรับข่าวสาร ความตระหนัก ทศนคติ และการมีส่วนร่วมเรื่องการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อม ส่วนการทดสอบสมมติฐานนั้นใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันในการวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำนวน 399 คน แบ่งเป็นเพศชาย 169 คน เพศหญิง 230 คน ส่วนใหญ่จำนวน 202 คน มีอายุระหว่าง 16-25 ปี การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาจำนวน 192 คน และพบว่าส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 4,001-5,000 บาท คือจำนวน 135 คน

ส่วนที่ 2 การเปิดรับข่าวสารเรื่องการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล ตลอดจนปริมาณข่าวสารเรื่องการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมในแต่ละเรื่อง

ก. การเปิดรับข่าวสารเรื่องการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชน

สื่อมวลชนที่พนักงานโรงงานเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมมากที่สุดคือสื่อโทรทัศน์ รองลงมาคือสื่อหนังสือพิมพ์ และสื่อวิทยุตามลำดับ แต่อยู่ในระดับน้อย

ข. การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมจากสื่อบุคคล

สื่อบุคคลที่พนักงานโรงงานเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมมากที่สุดคือเพื่อนร่วมงาน รองลงมาคือสมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้านและเจ้าหน้าที่ในที่ทำงานตามลำดับ แต่อยู่ในระดับน้อย

ค. ปริมาณข่าวสารเรื่องการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมในแต่ละเรื่อง

ข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมที่พนักงานโรงงานได้รับมากที่สุดคือเรื่องขยะสิ่งปฏิกูล และการดูแลสุขภาพความสะอาดที่อยู่อาศัย รองลงมาคือเรื่องการดูแลสุขภาพความสะอาดบริเวณโดยรอบที่อยู่อาศัย เรื่องการกำจัดน้ำเสีย การกำจัดสิ่งสกปรกอย่างถูกวิธี และข่าวสารเรื่องการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนตามลำดับ ซึ่งมีการเปิดรับอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนที่ 3 ความตระหนักในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม

พนักงานโรงงานมีความตระหนักเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม ในการที่โรงงานในชุมชนควรมีระบบกำจัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แม่น้ำ คลอง และการดูแลสุขภาพความสะอาดควรได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เด็ก ๆ มากที่สุด

รองลงมาคือทุกคนไม่ควรทิ้งขยะลงตามแหล่งน้ำ และควรกำจัดกากของเสียทิ้งก่อนปล่อยน้ำเสียออกจากบ้านเรือน ในชุมชนควรมีเจ้าหน้าที่ในการดูแลสิ่งสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ การทิ้งขยะไม่เลือกที่มีผลเสียต่อตนเองและครอบครัว สื่อมวลชนให้ข่าวสารเกี่ยวกับการรณรงค์รักษาความสะอาดที่เป็นประโยชน์ และเห็นว่าการทิ้งขยะตามถนนข้างบางครั้งก็ถือว่าเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม และการปล่อยน้ำเสียลงสู่พื้นดินสาธารณะไม่ได้เป็นการเพิ่มปุ๋ยลงในดิน ซึ่งมีความตระหนักอยู่ในระดับมาก

พนักงานโรงงานมองว่าการนำขยะทุกชนิดมาเผาพร้อมกันนั้นไม่ได้เป็นการกำจัดขยะที่ดีกว่าวิธีอื่น ซึ่งมีความตระหนักอยู่ในระดับปานกลาง

พนักงานโรงงานมีความตระหนักในการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ส่วนที่ 4 ทศนคติในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม

พนักงานโรงงานมีทัศนคติเห็นด้วยในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับปัญหาแหล่งน้ำเน่าเสียควรได้รับการแก้ไขโดยเร็ว และปัญหาขยะเป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐบาล เอกชน และตัวประชาชนควรร่วมมือกันแก้ไขมากที่สุด

รองลงมาคือ เห็นด้วยถ้าเราไม่ใช้วิธีการกำจัดขยะที่ถูกวิธีอาจเกิดปัญหาขยะล้นเมืองได้ คนที่มีระเบียบและรักษาความสะอาดเป็นคนดีน่ายกย่องและปล่อยเศษพลาสติกลอยตามแม่น้ำ คลอง เป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องนัก และไม่ควรเขี่ยขยะลงท่อระบายน้ำเพื่อให้ถนน

สะอาด ไม่เห็นด้วยที่ควรกำจัดขยะให้พ้นไปจากบ้านของตนเองเท่านั้น และไม่ควรถังขยะร่วมกับขยะริมทางเดินที่มีคนนำมากองอยู่ก่อนแล้ว ตลอดจนไม่คิดว่าการใช้ถุงดำรวบรวมขยะก่อนทิ้งเป็นการสิ้นเปลือง ซึ่งพนักงานโรงงานมีทัศนคติที่เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

พนักงานโรงงานเห็นด้วยว่าสื่อมวลชนให้ข่าวสารเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เป็นประโยชน์ ในระดับปานกลาง

พนักงานโรงงานมีทัศนคติในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ส่วนที่ 5 การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

พนักงานโรงงานที่จัดไว้ให้ และกรองเศษขยะก่อนปล่อยน้ำทิ้ง สมาชิกในครอบครัวดูแลสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ บ้าน และปฏิบัติตามกฎของโรงงานเกี่ยวกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด มีการจัดถังขยะไว้หน้าบ้านและมีการจัดเก็บที่ถูกต้อง และจะว่ากล่าวบุตรหลานทันทีที่ทิ้งขยะไม่เป็นที่ ซึ่งพนักงานโรงงานมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ดังกล่าวอยู่ในระดับมาก

รองลงมาคือ พนักงานโรงงานชักชวนเพื่อนบ้านให้ดูแลรักษาความสะอาดรอบ ๆ บ้าน อยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนกิจกรรมการร่วมทำความสะอาดในโอกาสพิเศษต่าง ๆ และร่วมกิจกรรมของชุมชนที่หน่วยราชการจัดขึ้น และตักเตือนบุคคลที่ทิ้งขยะไม่เป็นที่ อยู่ในระดับน้อย

พนักงานโรงงานมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อม จากผลการวิจัย พบว่า

-พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชนคือ วิทยุ และสื่อบุคคลคือ เพื่อนฝูง/เพื่อนร่วมงาน มีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อม (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1)

-พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดลอมจากสื่อมวลชนอื่น ๆ คือ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์กับสื่อบุคคลชนิดอื่น ๆ คือ บุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน และเจ้าหน้าที่ในที่ทำงาน ไม่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อม (ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1)

สมมติฐานที่ 2 พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม จากผลการวิจัยพบว่า

-พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมจากสื่อบุคคลคือ เพื่อนฝูง/เพื่อนร่วมงาน และเจ้าหน้าที่ในที่ทำงานมีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2)

-พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชนทุกชนิด คือวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ กับสื่อบุคคลชนิดอื่นคือ บุคคลในครอบครัวและเพื่อนบ้าน ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม (ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2)

สมมติฐานที่ 3 พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม จากผลการวิจัยพบว่า

-พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชน 2 ประเภทคือ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ตลอดจนสื่อบุคคลทุกประเภทมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 3)

-พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชนประเภทอื่นคือ โทรทัศน์ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม (ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 3)

สมมติฐานที่ 4 ทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม จากผลการวิจัยพบว่า

ทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 4)

อภิปรายผล

สมมติฐานที่ 1 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อม

จากการที่สื่อมวลชนประเภทวิทยุ และสื่อบุคคลประเภทเพื่อนฝูง/เพื่อนร่วมงานมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อม และสำหรับสื่อมวลชนอื่น ๆ คือ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อบุคคลประเภทอื่น ๆ คือ สมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้าน และเจ้าหน้าที่ในที่ทำงานนั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการสื่อสารในวิถีชีวิตของพนักงานโรงงาน ซึ่งมีการเปิดรับข่าวสารจากสื่อทุกประเภทอยู่ในปริมาณที่น้อยอยู่แล้ว ซึ่งพิจารณาได้จากตารางที่ 5 และ 6 ที่แสดงถึงระดับการเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลของพนักงานโรงงาน ซึ่งมีระดับการเปิดรับอยู่ในระดับน้อยถึงน้อยมาก ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รับสาร ซึ่งมีองค์ประกอบทั้งทางด้านจิตใจและทางด้านสังคม การเปิดรับสื่อส่วนใหญ่จึงไม่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อม ยกเว้นสื่อวิทยุ กลุ่มเพื่อนฝูงและเพื่อนร่วมงาน ถึงแม้ว่าผลการวิจัยพบว่าพนักงานโรงงาน เปิดรับสื่อมวลชนประเภทอื่นมากกว่าสื่อวิทยุก็ตาม แต่ถ้ามองลักษณะของความคุ้นเคยแล้ว พนักงานโรงงานจะมีความคุ้นเคยกับสื่อวิทยุมากกว่าสื่ออื่น ๆ อาจเป็นเพราะราคา อำนาจในการเป็นเจ้าของสื่อ และรูปแบบเนื้อหาที่น่าสนใจจึงทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและชัดเจนมากกว่าเนื้อหาที่ได้รับจากสื่อประเภทอื่น ส่วนสื่อบุคคลคือ กลุ่มเพื่อนฝูง/เพื่อนร่วมงาน เราจะพบว่าพนักงานโรงงานจะใช้เวลาในแต่ละวันในการทำงานในโรงงานมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ และเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมจากเพื่อนฝูง/เพื่อนร่วมงานมากกว่าสื่อบุคคลประเภทอื่น ๆ ประกอบกับพนักงานโรงงานส่วนมากประมาณครึ่งหนึ่งมีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 16-25 ปี ซึ่งมีพฤติกรรมที่ยึดติดกับกลุ่มเพื่อนคือให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อน เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มและใช้เป็นหัวข้อในการสนทนา ดังที่นักวิชาการหลายท่าน ได้แก่ ไฟรด์สัน(Friedson), ไรเลย์(Riley) และฟลาวเวอร์แมน

(Flowerman) มีความเห็นว่าแรงจูงใจที่ต้องการเป็นที่ยอมรับของสมาชิกภายในสังคมจะเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดความสนใจในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของตน เมอร์ตัน (Merton), ไรท์ (Wright) และวาบเลส (Waples) ได้อธิบายถึง "พฤติกรรมในการแสวงหาข่าวสาร" ว่าผู้รับสารจะเลือกรับข่าวสารจากสื่อใดนั้นย่อมเป็นไปตามบทบาทและสถานภาพในสังคมของผู้รับสารและเหตุผลในการรับสารเพื่อนำไปเป็นหัวข้อในการสนทนา ซึ่งจะทำให้ผู้รับสารรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น ๆ แต่อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ดังกล่าวก็อยู่ในระดับต่ำและเป็นไปในทางลบคือ ถ้ารับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมจากสื่อวิทยุและกลุ่มเพื่อนฝูง/เพื่อนร่วมงานมากจะทำให้มีความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อมน้อย และในทางตรงกันข้ามคือถ้าเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมน้อยจะทำให้มีความตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อมมาก ซึ่งในการเปิดรับข่าวสารในเรื่องสิ่งแวดล้อมนั้นพนักงานโรงงานจะมีความตระหนักไปในทางใดทางหนึ่งก็ย่อมเป็นได้ทั้งนั้น ทั้งนี้เพราะความตระหนักนั้นเกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึก และการประเมินคุณค่าของผู้รับสารคือตัวพนักงานเองด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ เบรคเลอร์ (Blekler) ซึ่งได้อธิบายถึงความตระหนักในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมไว้ว่า เมื่อบุคคลได้รับสิ่งเร้าคือข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยผ่านสื่อต่าง ๆ แล้ว จะเกิดอารมณ์ความรู้สึกความตระหนักในการส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยองค์ประกอบด้านอารมณ์และความรู้สึกจะทำหน้าที่ในการประเมินคุณค่ายอมรับหรือไม่ และให้ความสำคัญต่อสิ่งเร้ามากหรือน้อยแค่ไหน แตกต่างกันไป ไม่นั่นเอง

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสน่ห์ พบพาน ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนอำเภอนครหลวง โดยศึกษากรณีกิจการอุตสาหกรรมในเขตเกษตรกรรม พบว่า ประชาชนมีความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลางและการเข้าถึงสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยส่วนรวม

งานวิจัยของ สุวารี วงศ์วัฒนา ได้ศึกษาในเรื่องของพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับความรู้ ความตระหนักและการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวแพ

ในจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารไม่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

งานวิจัยของไพลิน ศิษินาการแก้ว ได้ศึกษาการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความตระหนักในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางเท่านั้น และระดับการเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ไม่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

วรรณภา เจียรตนศิริกุล ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของรายการโทรทัศน์ที่มีผลต่อความตระหนักในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ตั้งข้อสังเกตในการวิจัยว่ารายการที่ส่งเสริมความรู้ทางสิ่งแวดล้อมโดยใช้สื่อโทรทัศน์ในปัจจุบันนี้ ไม่มีผลต่อความตระหนักในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมของประชาชนแต่อย่างใด

สมมติฐานที่ 2 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม

จากการที่สื่อบุคคลคือ เพื่อนฝูง/เพื่อนร่วมงาน และเจ้าหน้าที่ในที่ทำงานมีความสัมพันธ์ในทางลบกับทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม ส่วนสื่อบุคคลประเภทอื่น คือ บุคคลในครอบครัวและเพื่อนบ้าน ตลอดจนสื่อมวลชน ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม การที่สื่อบุคคลทั้ง 2 ประเภทมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมนั้น อาจกล่าวได้ว่าทัศนคตินั้นเป็นเรื่องของความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด ดังนั้น การสื่อสารในลักษณะของสื่อบุคคลจึงมีผลต่อทัศนคติของผู้รับสารได้มากกว่าสื่อมวลชน เพราะเนื่องจากลักษณะพิเศษและประสิทธิภาพของสื่อบุคคลเอง ดังที่ เสถียร เขยประทับ กล่าวไว้ว่า สื่อบุคคลนั้นเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง ผู้ส่งสารสามารถพิจารณาหรือปรับปรุงสารในขณะที่สื่อสารได้เพื่อให้ผู้รับสารมีความเข้าใจที่ถูกต้องและชัดเจนที่สุด และสามารถจูงใจ

บุคคลให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติต่าง ๆ ที่มีอยู่ก่อนแล้วได้ ซึ่ง ลาซาร์สเฟลด์และแมนเซล (Lazarsfeld and Manzel) ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพของสื่อบุคคลในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน และยังคงกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า สื่อบุคคลนั้นจะทำให้ผู้ฟังยอมรับและคล้อยตามความคิดเห็นของผู้พูดได้ง่ายขึ้นด้วย

โรเจอร์ส และชูเมคเกอร์ (Rogers and Shoemaker) กล่าวว่าในการนี้ที่ต้องการให้บุคคลเกิดการยอมรับสารและหวังผลให้ผู้รับเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับทัศนคติและพฤติกรรมแล้ว ควรที่จะใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยใช้สื่อบุคคลเป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ซึ่งจากผลการวิจัยก็พบว่า สื่อบุคคลคือกลุ่มเพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงาน และเจ้าหน้าที่ในที่ทำงานมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม ถึงแม้ความสัมพันธ์ที่พบนั้นเป็นความสัมพันธ์ในเชิงลบ แต่ค่าความสัมพันธ์นั้นอยู่ในระดับน้อยมาก ซึ่งผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง เช่น อายุ ระดับการศึกษา ตลอดจนอุปนิสัยส่วนตัว และรูปแบบการดำเนินชีวิตของพนักงานโรงงานเอง เพราะถ้าพิจารณาสื่อบุคคลทั้ง 2 ประเภทที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคตินั้นเป็นสื่อที่ใกล้ชิดและสอดคล้องกับการทำกิจกรรมประจำวันมากที่สุด เพราะทั้งกลุ่มเพื่อนและกลุ่มเจ้าหน้าที่โรงงานหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มผู้นำความคิด ซึ่งบุคคลทั้ง 2 กลุ่มนี้ถือเป็นกลุ่มอ้างอิงที่สำคัญของพนักงานโรงงาน จึงทำให้พนักงานโรงงานเปิดรับข่าวสารต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องสิ่งแวดล้อมจากสื่อบุคคลทั้ง 2 ประเภทนี้มาก ซึ่งอาจจะมีการสอดแทรกแนวความคิดส่วนตัว ทำให้ทัศนคติเป็นไปตามอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ร่วมกัน จึงทำให้ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปในทางลบได้ เพราะการเกิดหรือการเปลี่ยนแปลงทัศนคตินั้น จะเกิดจากตัวแปรหลายตัว ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรม การเปิดรับข่าวสาร ผู้นำความคิด ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะมีปัจจัยทางสังคมรวมอยู่ด้วย ดังนั้นในการที่บุคคลจะมีทัศนคติไปทางดีหรือไม่ดี ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น มิได้เกิดจากพฤติกรรม การเปิดรับข่าวสารเพียงอย่างเดียวเท่านั้น อาจต้องพิจารณาถึงตัวแปรอื่น ๆ ด้วย ดังที่ โจเซฟ ที แคลปเปอร์ (Joseph T. Klapper) กล่าวว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลซึ่งเป็นเพียงแรงเสริมต่อบุคคลเท่านั้น ในการโน้มน้าวใจ

เรื่องความคิดเห็นและทัศนคติ มิได้มีอิทธิพลโดยตรงต่ออาศัยปัจจัยอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการสื่อสารร่วมด้วย ซึ่งได้แก่ อุนิสัย บรรทัดฐานของกลุ่ม กระบวนการเลือกรับสาร การเผยแพร่ข่าวสารโดยสื่อบุคคลหรือผู้นำความคิด ระบบการเมืองการปกครองและระบบของการสื่อสารมวลชนเองด้วย

เดอเฟลอร์ (DeFleur) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับตัวแปรแทรกที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสื่อสารมวลชน โดยเห็นว่าข่าวสารมิได้ไหลจากสื่อมวลชนถึงผู้รับโดยตรงทันที แต่มีปัจจัยบางอย่างที่เกี่ยวกับตัวผู้รับสารแต่ละคน เช่น สังคม และจิตวิทยา ตลอดจนอิทธิพลของบุคคลหรือกลุ่มที่บุคคลนั้นสังกัดอยู่ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับข่าวสารนั้น ๆ ทำให้เกิดผลที่ไม่เป็นไปตามเจตนคติของผู้ส่งสารได้

แคทซ์ (Katz) กล่าวว่าข่าวสารส่วนใหญ่เผยแพร่จากสื่อมวลชนไปยังประชาชนเป้าหมายนั้น มักผ่านผู้นำความคิด หรือผู้ที่เข้าถึงสื่อมากกว่าก่อน แล้วบุคคลเหล่านั้นจะนำข่าวสารที่ได้รับไปเผยแพร่แก่บุคคลอื่นต่อไป ซึ่งในการถ่ายทอดข่าวสารแต่ละครั้งของผู้รับสารคนท้าย ๆ จะได้รับข่าวสารที่มีทัศนคติของคู่สนทนาแทรกลงไปด้วย ซึ่งอาจมีผลไม่น้อยที่ทำให้ผู้รับสารคล้อยตาม

ดังนั้น การเปิดรับข่าวสารในปริมาณมากก็ไม่จำเป็นต้องมีทัศนคติไปในทางที่ดีเสมอไป เพราะมีตัวแปรอื่นเข้ามาแทรก เช่น เปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมมาก แต่ถ้านำมาพิจารณาพร้อมกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ หรือรูปแบบในการดำเนินชีวิตแล้ว ไม่สอดคล้องกันก็เป็นการยากที่จะให้เขาเปลี่ยนทัศนคติความเชื่อเดิมที่มีอยู่ เพื่อให้สอดคล้องหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับข่าวสารที่ได้รับ หรือสื่อบุคคลที่มีลักษณะเป็นผู้นำความคิด เช่น เจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน อาจมีทัศนคติหรือความคิดเห็นแทรกลงไปในข่าวสารด้วย (ซึ่งอาจจะเป็นทัศนคติในทางลบหรือบวกก็ได้) และมีผลต่อทัศนคติของผู้รับสารไม่น้อยทีเดียว

นอกจากแนวความคิดดังกล่าวแล้ว จากความหมายของทัศนคติก็ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะและปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลถึงทัศนคติด้วย ดังที่ ชอร์ และ ไวท์ (M.I. Shaw and

I.M.Wright) ให้ความหมายของทัศนคติว่า หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจของบุคคล เนื่องมาจากการเรียนรู้ตลอดจนประสบการณ์ ซึ่งกระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรมไปในทิศทางใด ทิศทางหนึ่งก็ได้

โดยสรุปแล้วการ เปิดรับสื่อมวลชนและสื่อบุคคลบางประเภท ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม มีสื่อบุคคลเพียง 2 ประเภทเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์ในทางลบกับทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีค่าต่ำมาก

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปัญญา ดาวจรัสแสงชัย ได้ศึกษาถึงการเปิดรับสื่อมวลชนกับความรู้และทัศนคติในการทำแท้งของสตรีในชนบทของไทย พบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนแทบจะ ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการทำแท้งเลย

บุษบา กุศลกุล ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความรู้ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้ เขตอำเภอวัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้

พรพิมล บริษัทานุสรณ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "สื่อบุคคลเพื่อการประชาสัมพันธ์ของ กฟผ." ศึกษากรณี โครงการหลังสวน โครงการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้า ผลการวิจัยพบว่า สื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพสูงมากในการประชาสัมพันธ์เพื่อโน้มน้าวใจ และเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้ประชาชนยอมรับในโครงการและเกิดพฤติกรรม ตามวัตถุประสงค์คือ ลดการต่อต้านและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน

สมมติฐานที่ 3 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม

จากผลการวิจัยพบว่า สื่อทุกประเภททั้งสื่อบุคคลและสื่อมวลชน มีความสัมพันธ์

ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมแต่มีค่าต่ำ ยกเว้นสื่อโทรทัศน์เพียงสื่อเดียวเท่านั้นที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์ศรี บุญสุวรรณ ได้ศึกษาถึงการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของกลุ่มนักศึกษาวิทยาลัยครุศรีธรรมราช พบว่าการเปิดรับข่าวสารการเมืองจากสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้น มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างต่ำ

งานวิจัยของ ต้องฤดี บุญกันต์ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปิดรับการสื่อสารกับการพัฒนาความรู้ ทักษะและพฤติกรรมของประชาชนตามโครงการขยายฐานประชาธิปไตยสู่ปวงชน ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ปริมาณการเปิดรับการสื่อสาร ทั้งสื่อมวลชนและสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน

งานวิจัยของ พิสิษฐ์ บุญไชย ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของกรมการสภาพาบาล ศึกษาเฉพาะกรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า กลุ่มที่ได้รับทราบข่าวสารเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ทางสื่อมวลชนมาก จะมีระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้มากกว่า กลุ่มที่เปิดรับข่าวสารน้อย

งานวิจัยของ พิระนันท์ บุระะโสภณ ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสาร ความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ค่าความสัมพันธ์ที่พบอยู่ในระดับต่ำ และสื่อโทรทัศน์ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม อาจเนื่องมาจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยและ

อุปสรรคหลายชนิด ตามแนวความคิดของการมีส่วนร่วมซึ่งได้กล่าวถึงอุปสรรคของการมีส่วนร่วมว่ามีหลายสาเหตุ อาจเนื่องมาจากปัญหาของผู้รับสารและผู้ส่งสารเอง ตลอดจนสภาวะการณ์ในการสื่อสารหนึ่ง ๆ เช่น ปัญหาความไม่รู้อันเกิดจากการไร้การศึกษา ระดับการศึกษา ศักยภาพในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร สื่อชนิดต่าง ๆ ความแตกต่างทางด้านสถานะเศรษฐกิจ สังคม

สมมติฐานที่ 4 ทักษะคิดที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม

ชัตติยะ กรรณสูตร ได้อธิบายว่า ทักษะคิดเป็นความรู้สึกที่คนเรามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งก็ตามในอัตวิสัย (Subjective) อันเป็นพื้นฐานเบื้องต้นและมีผลต่อการแสดงออกที่เรียกว่า "พฤติกรรม"

ฟิชบายน์ (Fishbein) ได้อธิบายว่า ทักษะคิดคือความไม่เอียง ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ที่จะแสดงตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางสนับสนุนหรือไม่สนับสนุน ซึ่งทักษะคิดนั้นเกิดขึ้นก่อนพฤติกรรม และทักษะคิดเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของบุคคลด้วย

จากผลการวิจัยพบว่า ทักษะคิดที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม แต่ความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมาก ซึ่งกล่าวได้ว่าพนักงานโรงงานที่มีทักษะคิดที่ดีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมจะเป็นผู้ที่มีการมีส่วนร่วมการรักษาสีน้ำจืดสูงกว่ากลุ่มที่มีทักษะคิดไม่ดี

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลี ตั้งจิตต์ศีล ที่ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำกับความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าทักษะคิดในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ

จินตนา สุนทรโทยก ศึกษาเรื่องการรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะ และการใช้
 สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูข้าวของเกษตรกรในเขตโครงการพัฒนาและเตือนการระบาดของ
 ศัตรูข้าว จังหวัดชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า ความถี่ในการเข้าฝึกอบรมมีความสัมพันธ์ทางลบ
 กับทักษะเกี่ยวกับการใช้สารเคมี และทักษะเกี่ยวกับสารเคมี มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ
 การปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารเคมี

จรงค์ มะลิวัลย์ ศึกษาความสัมพันธ์ของทักษะกับพฤติกรรมการใช้สินค้า
 สำหรับบริโภคที่มีเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของข้าราชการครูโรงเรียน
 มัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มเป้าหมายได้รับข่าวสารเกี่ยวกับ
 เครื่องหมายมาตรฐานจากโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ และพบว่าผู้บริโภค
 ที่มีทัศนคติที่ต้อมรับเครื่องหมายมาตรฐาน จะมีพฤติกรรมการใช้สินค้าสำหรับบริโภคที่มี
 เครื่องหมายมาตรฐาน มากกว่าผู้บริโภคที่มีทัศนคติที่ไม่ดี หรือไม่ยอมรับเครื่องหมาย
 มาตรฐาน

ศศิวิมล บาลศรี ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะ และ
 พฤติกรรมการใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างประหยัดของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ
 และเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับทราบข่าวสาร
 การณรงค์จากสื่อมวลชนในระดับต่ำ ความรู้เกี่ยวกับการใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างประหยัด ไม่มี
 ความสัมพันธ์กับทัศนคติและพฤติกรรมการใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างประหยัด แต่ทัศนคติต่อการ
 ใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างประหยัดมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้พลังงานไฟฟ้าอย่าง
 ประหยัด

ข้อสังเกต จากผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร เรื่องสิ่งแวดล้อม
 (สื่อบางประเภท) มีความสัมพันธ์ทางลบกับทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม แต่มีความ
 สัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม และในตอนท้ายกลับพบว่า
 ทัศนคตินี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่ามิใช่ตัวแปรเพียงตัวใดตัวหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับ พีรพันธุ์ บรูณะโสภณ ที่กล่าวว่า ทศนคดีและการเปิดรับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ เป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลในการอธิบายการมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นที่สามารถใช้อธิบายการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อีกหลายอย่าง เช่น ลักษณะทางสังคมศาสตร์ ลักษณะทางประชากร จากการทดสอบความแตกต่าง (ตารางที่ 29) พบว่ามีความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในกลุ่มต่าง ๆ ที่มีรายได้ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นคือ มีความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม

ถึงแม้ว่าการเปิดรับข่าวสารจะมีค่าสัมพันธ์กับทศนคดีและการมีส่วนร่วมในลักษณะที่แตกต่างกัน แต่ค่าความสัมพันธ์นั้นก็อยู่ในระดับที่ต่ำมาก ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีตัวแปรแทรกซ้อนอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเปิดรับข่าวสาร ทศนคดี และการมีส่วนร่วมในลักษณะใดก็ตาม แต่อย่างน้อยทั้งพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร และทศนคดี ก็มีความสัมพันธ์ไปในทางบวก ต่อการมีส่วนร่วมเรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นขั้นของพฤติกรรม มีการกระทำที่เหมาะสมในเรื่องของสิ่งแวดล้อมอันเป็นความคาดหวังและจุดมุ่งหมายสูงสุดของสังคมส่วนรวม

เนื่องจากผลการวิจัยปรากฏว่าพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร เรื่องสิ่งแวดล้อมนั้นมีความสัมพันธ์ไปในทางลบกับความตระหนัก ทศนคดี และมีความสัมพันธ์ไปในทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม แต่จากตาราง 25-29 ในภาคผนวก พบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์บางอย่างที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนัก ทศนคดี และการมีส่วนร่วม เช่นกัน มิใช่ปัจจัยในการเปิดรับข่าวสารเพียงอย่างเดียวเท่านั้น กล่าวคือ มีความแตกต่างของความตระหนักและทศนคดีในกลุ่มต่าง ๆ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นคือ ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความตระหนักและทศนคดีด้วย ส่วนตัวแปรเรื่องรายได้ พบว่ามีความแตกต่างของความตระหนัก ทศนคดี และการมีส่วนร่วมในกลุ่มต่าง ๆ ที่มีระดับรายได้ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นคือ ระดับ

รายได้มีความสัมพันธ์กับความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมเรื่องการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมด้วย

อาจกล่าวได้ว่าการเปิดรับข่าวสารเป็นเพียงปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง แต่ไม่ใช่ปัจจัยเดียวที่ส่งผลถึงความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมของพนักงานโรงงาน เพราะมีปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ และสังคมศาสตร์อีกหลายอย่างที่เป็นตัวแปรในการอธิบายถึงความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับข่าวสารจากสื่อบางประเภทเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนัก ทักษะคิด และเป็นความสัมพันธ์ในทางลบ อาจจะเป็นเนื่องจากสาเหตุหลายประการ คือ

- ข้อจำกัดบางประการของลักษณะทางประชากร
- ประเภทของสื่อคือสื่อมวลชน สื่อบุคคล ซึ่งมีประสิทธิภาพและความเหมาะสมในกลุ่มเป้าหมายแตกต่างกัน
- ตัวเนื้อหาสารมีความเหมาะสม ยากง่ายต่อความเข้าใจมากน้อยเพียงใด เป็นทางการมากไปหรือห่างไกลจากวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมายเพียงใด

ดังนั้นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการรณรงค์ให้ประชาชนดูแลสุขภาพความสะอาดควรที่จะจัดรูปแบบการสื่อสารให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงปัจจัยในด้านต่าง ๆ

2. จากผลการวิจัยพบว่า สื่อบุคคล 2 ประเภทที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมแก่พนักงานโรงงานมากที่สุดคือ กลุ่มเพื่อนฝูง/เพื่อนร่วมงาน และเจ้าหน้าที่ในที่ทำงาน ดังนั้น ในการรณรงค์ต่าง ๆ ควรสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องไปยังสื่อบุคคลทั้ง 2 กลุ่มนี้ เพื่อที่บุคคลเหล่านี้จะได้ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและชักชวนให้พนักงานในโรงงานมีทักษะคิดและปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3. จากผลการวิจัยพบว่า พนักงานโรงงานจะให้ความสำคัญกับเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวเกี่ยวกับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อม ความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมเรื่องการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมมากกว่าเรื่องที่ไกลตัวออกไป ดังนั้นในการจัดรูปแบบเนื้อหาสารที่จะส่ง ไปถึงกลุ่มเป้าหมายนี้ควรที่จะทำให้เหมาะสม สร้างความรู้สึกว่าเป็นเรื่องใกล้ตัว ซึ่งจะมีส่วนช่วยกระตุ้นความสนใจและตื่นตัวในเรื่องสิ่งแวดล้อมในกลุ่มพนักงานโรงงานได้มากยิ่งขึ้น

4. จากผลการวิจัยพบว่า พนักงานโรงงานมีความตระหนักและทักษะคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมในบางหัวข้อยังไม่ชัดเจน จึงควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ในเรื่องสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นที่อาจมีผลต่อทัศนคติและการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น ความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรม และหาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารกับความรู้อ และความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับตัวแปรอื่น ๆ เช่น ทักษะคิดและการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

2. ควรมีการศึกษาถึงเนื้อหาข่าวสารที่แต่ละรายการนำเสนอทางสื่อมวลชน เช่น สารคดีเกี่ยวกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อจะได้ทราบว่ารายการนั้น ๆ มีประโยชน์และผู้พึงสนใจรับฟังหรือไม่ เพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์และปรับปรุงรายการ ตลอดจนวางแผนการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ควรมีการศึกษาถึงเนื้อหาของข่าวสารในเรื่องของสิ่งแวดล้อมจากสื่อบุคคลว่าเป็นเนื้อหาในเชิงบวกหรือเชิงลบ ซึ่งอาจจะมีส่วนในการชี้แนวทาง และเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ ได้

4. ควรมีการศึกษาตัวแปรทางด้านประชากรศาสตร์อย่างจริงจังเกี่ยวกับรูปแบบการเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมว่ามีความสัมพันธ์กันในลักษณะใด และมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ หรือไม่ เพื่อเข้าใจและวางแผนการประชาสัมพันธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ควรมีการศึกษาสื่อชนิดอื่นที่ใช้ในการเผยแพร่ข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมว่ามีความสัมพันธ์กับทัศนคติและพฤติกรรมการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมหรือไม่ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ หรือสื่อเฉพาะกิจอื่น ๆ

6. ควรมีการศึกษาสถานประกอบการต่าง ๆ ว่ามีแผนการตรงใดในการสร้างทัศนคติที่ดีในเรื่องการดูแลสิ่งแวดล้อมแก่พนักงานโรงงานของตนหรือไม่เพียงใด ซึ่งอาจจะนำไปสู่ขั้นของพฤติกรรมต่อไป

7. ควรที่จะศึกษาถึงสถานประกอบการ (เจ้าหน้าที่, ผู้บริหาร และเจ้าของสถานประกอบการ) ว่ามีการเปิดรับข่าวสาร ความตระหนัก ทัศนคติ ให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โดยรอบ ๆ สถานประกอบการ) หรือไม่ มากน้อยเพียงใด เนื่องจากโรงงานมีจำนวนมากขึ้น และปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ก็ทวีความรุนแรงมากขึ้น ถ้าสถานประกอบการแต่ละแห่งให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเป็นปัญหาของสังคม ก็จะทำให้เกิดความร่วมมือในการแก้ปัญหาร่วมกัน เพื่อให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นเบาบางลง

8. การวิจัยในครั้งนี้อยู่ในวงจำกัดคือ ศึกษาเฉพาะพนักงานโรงงานอุตสาหกรรม เขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เท่านั้น ดังนั้นในการทำการวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการวิจัยให้กว้างขวางกว่านี้ จะทำให้สามารถใช้อ้างอิงถึงพนักงานโรงงานกลุ่มใหญ่กว่านี้จะก่อให้เกิดผลอย่างยิ่ง เพราะปัญหาเรื่องการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและสังคมส่วนรวมไม่ว่าจะอยู่ในเขตพื้นที่ใดก็ตาม และกลุ่มพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมก็ถือว่าเป็นกลุ่มคนจำนวนมากในปัจจุบัน และจะเพิ่มมากขึ้นต่อไปตามการพัฒนาของประเทศ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย